

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuarvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

Palvelutarpeen kasvuarvion on vastattava mahdollisimman tarkasti todellista palvelutarpeen kehitystä. Teknisluonteiseksi kuvattu päivitys ei ole vain tekninen, sillä kasvuarvio muodostaa koko maan rahoitustason perustan vuosille 2027–2030. Kasvuarvion realistisuus ja läpinäkyvyys on tärkeää rahoitusjärjestelmän uskottavuudelle.

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Esitys sisältää kaksi muutosta hyvinvointialueiden rahoitukseen: hallitusohjelman mukaisen 390 miljoonan euron säästön kaikille hyvinvointialueille ja määräytymistekijöiden perusteella tapahtuvan rahoituksen siirron hyvinvointialueiden kesken. Vuoden 2027 rahoitustasossa huomioitaisiin lisäksi jälkikäteistarkistuksen perusteella vuoden 2025 reilun 600 miljoonan euron ylijäämä. Laskennallinen vähennys vuoden 2027 rahoitustasoon olisi 1 miljardi euroa.

Hyvinvointialueiden tuoreiden tilinpäätösennusteiden mukaan alueiden välinen eriytyminen on jatkunut voimakkaana. Vaikka säästöt julkisen talouden vaikean tilanteen vuoksi ovat ymmärrettävät, rajut muutokset vaarantavat entisestään kaikkein heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien hyvinvointialueiden mahdollisuuksia huolehtia asukkaistaan perustuslain mukaisesti.

Säästöjen kohdennus hyvinvointialueille tehtäisiin laskennallisten määräytymistekijöiden mukaisesti, mikä sinänsä on perusteltua.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Säästöjen kohdennus hyvinvointialueille rahoituksen määräytymistekijöiden mukaisesti on perusteltua ja tukee talouden ennustettavuutta.

Asukasperusteisen rahoitusosuuden vähentäminen ja palvelutarpeen perusteella määräytyvän osuuden lisääminen vahvistaa rahoitusmallin oikeudenmukaisuutta, koska sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset määräytyvät ensisijaisesti väestön palvelutarpeen eikä pelkän asukasluvun perusteella. Pieni muutos tukee rahoituksen kohdentumista alueille, joilla sairastavuus, iäkarakenne ja palvelutarve ovat keskimääräistä suuremmat.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertoimien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eritä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

Rahoituksen jako on perustunut virheelliseen tietopohjaan, joka on vaarantanut eri puolilla Suomea asuvien kansalaisten yhdenvertaisuuden ja kiihdyttänyt perusteetta alueiden eriytymistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) käyttämissä aineistoissa on ollut merkittäviä ongelmia diagnoosikirjauksissa ja tietojärjestelmien toimivuudessa. Ongelmien vuoksi aluekohtaiset tarvekertoimet eivät ole kertoneet todellisesta palvelutarpeesta ja luottamus rahoitusmallin oikeellisuuteen on menetetty. Tilannetta on pahentanut THL:n haluttomuus tunnustaa virheet ja oikaista ne. Lisäksi diagnooseihin perustuvan rahoituksen yleisenä heikkoutena on, että se luo kannusteen kirjata mahdollisimman paljon diagnooseja ja säästää ennaltaehkäisevissä palveluissa.

Keski-Suomen liitto esittää, että valtioneuvosto selvittää myös muita palvelutarvemalleja kuin THL:n tarvevakiointimallia rahoituksen perustaksi. Talouspolitiikan arviointineuvosto esimerkiksi ehdottaa tuoreessa raportissaan, että aluekohtainen palvelutarve laskettaisiin yksinkertaisemmin väestörakenteen ja valittujen sosioekonomisten tekijöiden perusteella. Näin tietopohjaan liittyvät ongelmat eivät vaikuttaisi palvelutarpeen arvioon ja alueilla olisi vahva kannuste ennaltaehkäisevään työhön.

Yksityisen sektorin diagnoositietojen osittainen rajaaminen pois tietopohjasta tukee hyvinvointialueiden tarveperusteista rahoitusta ja parantaa oikeudenmukaisuutta julkisen järjestelmän näkökulmasta. Muutos vahvistaa hieman Keski-Suomen laskennallista rahoitusasemaa.

5. Palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

Rahoitusmallin tietopohjan on oltava mahdollisimman virheetön. On välttämätöntä, että THL arvioi tietopohjan laatua ja oikeellisuutta jatkuvasti ja avoimessa vuorovaikutuksessa. Myös valtiovarainministeriöllä on oltava mahdollisuus ottaa huomioon todetut virheet ja poistaa virheiden vaikutus rahoituslaskelmista. Näin ehkäistäisiin myös oikaisu- ja muutoksenhakukeinojen käyttöä aina (korkeimpaan) hallinto-oikeuteen saakka.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Ei lausuttavaa.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasauksen porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasauksen määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Siirtymätasauksen alkuperäinen tavoite – hallittu siirtymä uuteen rahoitusmalliin – oli perusteltu ja välttämätön. Pitkäkestoisena ja osittain pysyvänä mekanismina se ylläpitää vuoden 2022 kustannusrakenteesta johtuvia eroja ja heikentää rahoitusmallin tarveperusteisuutta. Rahoituksen tulisi pitkällä aikavälillä määräytyä väestön palvelutarpeen eikä historiatietojen perusteella.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

Keski-Suomen liitto suhtautuu kriittisesti valtion rahoittaman osuuden leikkaukseen ja rahoitusvastuun siirtämiseen hyvinvointialueille niin kauan kuin siirtymätasaus rahoitusjärjestelmään sisältyy. Säästöjen kohdentamisen perusteita on arvioitava erityisesti niiden alueiden kohdalla, joissa siirtymätasaus edelleenkin turvaa rahoituksen riittävyyttä.

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Ei lausuttavaa.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Ei lausuttavaa.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Rahoitusmallin tulisi olla ymmärrettävä, oikeudenmukainen ja ennustettava niin, että se samalla ehkäisee alueiden eriytymistä. Rahoitusmallin tulisi kannustaa perustason palvelujen vahvistamiseen ja ennaltaehkäisevään työhön sekä huomioida sekä sosiaali- että terveyspalvelut yhdenvertaisesti.

Keski-Suomi liitto korostaa esityksen kokonaisvaikutusten arviointia. Aluekohtainen lopputulos muodostuu usean muutoksen yhteisvaikutuksena, ja osa muutoksista voimistuu vuosina 2029–2030. Alueiden taloustilanne on eriytynyt ja eriytyy edelleen voimakkaasti. Samaan aikaan kun Keski-Suomen hyvinvointialueen on mahdotonta saada kertyneet alijäämät katettua vain kustannuksia leikkaamalla, Helsingin kaupungilla tai Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ei ylijäämiensä vuoksi ole tarvetta eikä kannustettakaan menosäästöihin. Kyvykkyys palveluiden kehittämiseen ja palvelutason parantamiseen syventää hyvinvointialueiden keskinäisiä eroja lähivuosina entisestään.

Keski-Suomi on yksi kolmesta hyvinvointialueesta, jossa on käynnissä hyvinvointialuelain 122 §:n mukainen arviointimenettely. Arviointiryhmä ottaa pian kantaa myös mahdolliseen aluejakoselvitykseen. Aluejakoselvityksen käynnistäminen olisi mittakaavaltaan järeä ja koko järjestelmään ulottuva toimenpide. Aluejakoselvitys tarkoittaisi käytännössä sekä arviointimenettelyn epäonnistumista että erittäin painavaa tarvetta arvioida julkisten palveluiden ja rakenteiden toimivuutta koko Suomen tasolla. Yhdenkin hyvinvointialueen yhdistämisellä tai jakamisella olisi vaikutuksia kaikkien alueiden itsehallintoon, asukkaiden perusoikeuksiin, henkilöstön asemaan ja alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Lisäksi ratkaistavaksi tulisi suurten omaisuus-, alijäämä- ja velkaerien siirtyminen hyvinvointialueelta toiselle.

Itsehallinto on alueellisen demokratian ja yhteisöllisyyden perusta – oikeus päättää omista palveluista, resursseista ja tulevaisuudesta. Keski-Suomen hyvinvointialueen itsehallinnon menettämisellä olisi erittäin vakavat seuraukset maakunnan elinvoimalle, yhtenäisyydelle ja pitkällä tähtäimellä myös olemassaololle.

Peräaho Pirjo

Keski-Suomen liitto - Keski-Suomen maakuntahallitus on hyväksynyt lausunnon kokouksessaan 20.2.2026.